

RODBINSKI ODNOSI U ŠTIVORSKOM DIJALEKTU: SEMANTIČKA ANALIZA U KONTEKSTU ITALIJANSKOG I SRPSKOG JEZIKA

Autor: ROSSELLA MONTIBELER

e-mail: rossella.montibeler@flf.unibl.org

Mentor: doc. dr Marija Runić

Katedra za romanistiku

Filološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Uvod: Jezici svijeta se značajno razlikuju prema načinu kodifikacije leksike koja se odnosi na rodbinske odnose (Khalilia, Bella, Freihat, Darma & Giunchiglia, 2023). Za lingvistiku su posebno značajni jezici koji dolaze u kontakt sa jezicima koji primjenjuju drugačije sisteme kodifikacije (Honkola & Jordan, 2023). Takav primjer predstavlja štivoroto, italijanski dijalekat kojim se govori u selu Štivor, nadomak Prnjavora. Važno istraživačko pitanje tiče se načina na koji Štivorani leksički kodifikuju rodbinske odnose, tačnije, u kojim domenima je došlo do promjene u odnosu na izvorni sistem, imajući u vidu da se ova zajednica na teritoriji opštine Prnjavor nalazi već gotovo 150 godina, tokom kojih je došlo do intenzivnog miješanja s lokalnim stanovništvom.

Cilj: Primarni cilj rada je opisati semantičko polje rodbinskih odnosa u štivorotu kroz prizmu uticaja jezičkog kontakta sa srpskim. Sekundarni cilj je prikupiti leksiku iz ovog domena i time doprinijeti dokumentaciji štivorskog dijalekta, koji je danas gotovo pred izumiranjem.

Materijal i metode: Lekseme za rodbinske odnose prikupljene su iz usmenih narativa izvornih govornika u okviru projekta Štivorling (Montibeler, Runić & Falaleev, 2025). Za potrebe ovog istraživanja obavljeni su, takođe, posebno osmišljeni intervjui, kako bi se elicitala leksika vezana za rodbinske odnose. Analiza pojmova zasnivala se na poređenju s ekvivalentima na italijanskom, srpskom i izvornom trentinsko-venetskom dijalektu, s posebnim fokusom na njihovo značenje, upotrebu i varijacije.

Rezultati: Istraživanje semantičkog polja rodbinskih odnosa u štivorotu pokazalo je da je većina izvornih oblika sačuvana, što odražava snažnu povezanost s italijanskim korijenima i koncipiranjem porodičnih odnosa. Preuzimanje srpskih riječi pojavilo se najviše kod prisvojenih rodbinskih veza, u izražavanju šaljivih emotivnih odnosa, te u situacijama kada su određene srodničke uloge bile rijetke ili kulturno neekspozirane, pa u zajednici nije postojala stabilna terminologija.

Zaključak: Rad predstavlja značajan korak ka razumijevanju italijansko-srpskog jezičkog kontakta na polju leksičkih uticaja, kao i očuvanju štivorskog jezičkog nasljeđa, za koji gotovo da ne postoje pisani materijali.

Ključne riječi: Štivor, štivoroto, leksika, rodbinski odnosi, jezički kontakt, italijanski jezik, srpski jezik.

UVOD

Srodstvo se u najširem smislu može odrediti kao skup normi i pravila koja definišu legitimne bračne i/ili seksualne zajednice, te djelimično određuju društveni status osoba rođenih unutar tih zajednica (Godelier, 1998, str. 386; Ivanović, 2023, str. 372). U okviru svakog jezika postoji sistem termina kojima se koncepti srodstva označavaju, a njihova organizacija odražava unutrašnju strukturu leksičkog sistema. Obrasci i pravila koji uređuju njihovu upotrebu mogu se posmatrati kao specifični „zakoni” jezika (Ochilova, 2023,

str. 301). Činjenica da lekseme iz polja rodbinskih odnosa, kao što su *mama* i *tata*, najčešće spadaju među prve riječi u procesu usvajanja jezika, ukazuje na njihovu temeljnu ulogu u oblikovanju jezičkog, društvenog i individualnog identiteta. Kategorija srodstva, međutim, nije jednoznačna: ona se pokazuje kao složen i višeslojan fenomen, čije je precizno određenje izazovno ne samo u lingvistici, već i u disciplinama poput prava, antropologije i sociologije. Ova kompleksnost čini srodstvo posebno relevantnim istraživačkim poljem za semantiku, budući da upravo jezička sredstva otkrivaju načine na koje različite zajednice konceptualizuju društvene odnose i hijerarhije. Semantičko polje rodbinskih odnosa prepoznaje se kao izrazito stabilna oblast jezika (Swadesh, 1955; Rácz, Passmore, Sheard & Jordan, 2019), što se može pripisati činjenici da obuhvata termine od ključne kognitivne i društvene važnosti, često prisutne u svakodnevnoj komunikaciji. Ipak, čak i unutar ovog stabilnog semantičkog polja, dokumentovane su brojne lingvističke promjene, koje potvrđuju da jezik prati promjene u društvenim odnosima.

Jedan od faktora koji može značajno uticati na ove promjene jeste jezički kontakt (Ansaldi & Lim, 2016, str. 5). Još od Haugenovih i Vajnrajhovit¹ radova, s polovine 20. vijeka, jezički kontakt se opisuje kao susret dva ili više jezička sistema, pri čemu dolazi do njihove međusobne interferencije i postepenog preuzimanja elemenata jednog sistema u drugi (Matras, 2022), a proučavanje ovih procesa čini temelj zasebne grane lingvistike poznate kao kontaktna lingvistika. U tom kontekstu, naročito je značajno proučavati jezike koji dolaze u kontakt sa drugim jezicima čiji se sistemi kodifikacije značajno razlikuju. Što je razlika između sistema veća, odnosno što je više međusobno isključivih oblika i obrazaca u svakom od njih, to su veći izazovi u učenju i šira je potencijalna oblast jezičke interferencije (Weinreich, 1968, str. 1). Pojava ovakvog tipa jezičkog kontakta može se ilustrovati na primjeru štivorskog dijalekta, kojim se govori u istoimenom selu Štivor nadomak Prnjavora u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine. Ovo selo osnovano je krajem 19. vijeka, kada su desetine porodica iz doline Valsugana², na sjeveru današnje Italije, naselile ovo područje.

U istom periodu u Prnjavoru su se naselile brojne etničke zajednice, među kojima su Česi, Mađari, Poljaci, Rusi, Slovaci i Romi. Svaka od ovih zajednica donijela je svoje običaje, jezik i vjerske tradicije, koje se i danas aktivno održavaju kroz kulturne manifestacije, vjerske prakse i lokalne zajednice. Očuvanje ovih raznolikih tradicija formiralo je jedinstveni multietnički karakter grada, zbog čega Prnjavor često nazivaju „Mala Evropa”. Multikulturalnost nije samo istorijska činjenica, već i živa dimenzija identiteta grada, koja se ogleda u svakodnevnom životu, jeziku i običajima stanovnika. Ovaj fenomen predstavlja vrijedan materijal za proučavanje prisustva manjinskih zajednica, njihove integracije, te očuvanja identiteta, a posebno je zanimljiv jezički aspekt, jer je neposredni kontakt različitih etničkih grupa doveo do jezičke interferencije i uzajamnih jezičkih prožimanja. Svakako, srpski jezik imao je presudan uticaj, s obzirom na to da je srpska populacija predstavljala većinsko i autohtono stanovništvo ovog područja. Sve doseljene etničke zajednice ulazile su u kontakt sa Srbima, a srpski jezik, kao jezik većine i društvene stvarnosti ovog prostora, bio je prisutan u institucijama, školstvu i javnom životu. Takav položaj omogućio mu je

1 (orig.) Einar Haugen (1906–1994) i (orig.) Uriel Weinreich (1926–1967) bili su pioniri proučavanja jezičkog kontakta; Haugen je istraživao praktične i empirijske aspekte sociolingvistike i bilingvizma, dok se Vajnrajh smatra ključnim osnivačem moderne kontaktne lingvistike zbog sistematskog proučavanja dvojezičnosti i jezičke interferencije.

2 Dolina Valsugana, smještena u današnjoj italijanskoj regiji Trentino, krajem 19. vijeka bila je dio Austro-Ugarskog carstva. To brdsko-ruralno područje suočavalo se s nizom problema poput ekonomskih teškoća, nedostatka obradivog zemljišta i povremenih poplava. U isto vrijeme, teritorije današnje Bosne i Hercegovine pripojene su carstvu, a austro-ugarska administracija, vođena političkim i ekonomskim razlozima, ali i nastojanjem da poboljša život stanovništva, ponudila je ljudima iz Valsugane mogućnost preseljenja u te krajeve u potrazi za boljim životnim uslovima.

snažan uticaj na govorne prakse doseljeničkih zajednica, što je dovelo do različitih oblika jezičke interferencije i prilagođavanja u multietničkom kontekstu Prnjavora.

I štivorski dijalekat podlegao je procesu jezičke interferencije, te je primarni cilj ovog rada utvrditi u kojoj mjeri je lokalni, odnosno srpski jezik, uticao na jezik štivorske zajednice. Kako bismo precizno analizirali taj uticaj, fokusiraćemo se na semantičko polje rodbinskih odnosa, koje je ranije opisano kao izuzetno stabilan jezički domen. Važno je napomenuti da, iako ova zajednica danas uživa pravni status italijanske nacionalne manjine, jezik koji su njeni pripadnici donijeli prije otprilike 150 godina nije bio standardni italijanski, već dijalekatska varijanta poznata kao *valsuganotto*, nazvana prema dolini iz koje su doselili. Iako geografski Valsugana pripada današnjoj Trentinskoj regiji, njen dijalekat je jezično bliži venetskim varijetetima susjedne regije, te se može svrstati u širi venetski dijalekatski skup (Rosalio, 1979; Casalicchio & Frasson, 2019; Casalicchio & Cordin 2020, str. 16; Frasson, 2022; Frasson, 2024; Runić, Montibeler & Falaleev, 2025)³. Tokom vremena, pod uticajem različitih jezika i socijalnih faktora, dijalekat je razvijao svoje specifične oblike, formirajući jedinstveni idiom karakterističan za italijansku zajednicu u Prnjavoru, koji se danas naziva *štivoroto*⁴.

Iako je priča o ovoj zajednici često prikazivana u dokumentarnim filmovima, televizijskim emisijama, člancima i knjigama, kao i promovisana od strane lokalnih i državnih institucija, naročito od kraja 1970-ih, vrlo malo se zna o njenom jeziku. Jedine značajnije studije koje se bave jezikom Štivora su *Studi sul dialetto Trentino di Štivor (Bosna)* [Studije o trentinskom dijalektu Štivora (Bosna)] autorice Marije Rite Rozalio⁵, objavljena 1979. godine, i *Il dialetto italiano di Štivor (Bosna)* [Italijanski dijalekat Štivora (Bosna)] autorice Loredane Kora⁶, objavljena 1978. godine. Najnovija istraživanja ovog dijalekta realizovana su u okviru projekta *Štivorling – Jezička arhiva štivorskog dijalekta*⁷, započetog 2022. godine. Projekat se zasniva na digitalnoj arhivi čiji je cilj očuvanje jezičke baštine ove nacionalne manjine kroz sistematsko prikupljanje i pohranu audio zapisa preostalih govornika dijalekta, dokumentovanje i katalogizaciju pisanih materijala, akademskih članaka i drugih relevantnih izvora na jednom mjestu⁸. Pored toga, arhiva pruža platformu za promociju zajednice i njenog kulturnog nasljeđa, omogućavajući istraživačima, studentima i široj javnosti pristup ovim resursima. Najvažnije je što arhiva obezbjeđuje digitalizovanu i dugoročno dostupnu bazu podataka koja omogućava mladim generacijama da se upoznaju sa jezikom i tradicijom svoje zajednice, čime se doprinosi očuvanju njenog identiteta i kulturnog kontinuiteta.

Međutim, upravo najnovija istraživanja ukazuju na to da je jezik ove zajednice, prema svim lingvističkim kriterijumima procjene, izuzetno ugrožen i da se nalazi u fazi gotovo potpunog nestanka (Runić, Montibeler & Falaleev, 2025, str. 132). Broj preostalih aktivnih govornika je veoma mali, radi se uglavnom o desetak govornika koji pripadaju generaciji baka i djedova (nav. djelo, str. 132), a prisustvo pisanih zapisa ovog jezika gotovo da ne

3 Venetski je osporavan jezik (Tamburelli & Tosco, 2021), drugim riječima, priznat je od strane mnogih lingvista i UNESCO-a (Moseley, 2010; Lewis, Simons & Fennig, 2013; Hammarström, Forkel, Haspelmath & Bank, 2022), ali ne i od strane italijanske države.

4 *Štivoroto* je naziv za štivorski dijalekat koji se unutar zajednice počeo koristiti u posljednjih nekoliko godina. Starije generacije ga uglavnom nazivaju *dialeto* ili *dialeto de šti ani*, u značenju „ondašnji dijalekat” (Runić, Montibeler & Falaleev, 2025, str. 119).

5 (orig.) *Maria Rita Rosalio*

6 (orig.) *Loredana Corrà*

7 Jezička arhiva dostupna je na linku: <https://stivorling.com/>

8 Etički komitet Univerziteta u Banjaluci odobrio je istraživanje pod nazivom *Procjena vitalnosti, ugroženosti i ranjivosti štivorskog dijalekta*, iz kojeg je nastala arhiva *Štivorling*. Svi ispitanici su tretirani u skladu sa važećim etičkim standardima, a njihovi podaci su anonimizirani putem kodnog sistema radi očuvanja povjerljivosti.

postoji, što dodatno otežava njegovo sistematsko proučavanje i očuvanje. S obzirom na ove okolnosti, sekundarni cilj ovog rada jeste započeti prikupljanje i sistematizaciju leksike ovog dijalekta. Kao početni fokus izabran je domen rodbinskih odnosa, s namjerom da se kroz ovaj konkretan jezički segment stvori prva dokumentovana osnova za dalju analizu i očuvanje dijalekta. Ovim pristupom ne samo da se doprinosi dokumentaciji i daljem proučavanju štivorskog dijalekta, već se takođe postavljaju temelji za buduće inicijative revitalizacije jezika i omogućava mladim generacijama pristup njegovoj jezičkoj i kulturnoj baštini.

MATERIJAL I METODE

Lekseme koje se odnose na rodbinske odnose prikupljene su iz dvaju komplementarnih izvora, čime je osigurana sveobuhvatna i reprezentativna dokumentacija leksike. Prvi izvori su usmeni narativi izvornih govornika prikupljeni u okviru projekta *Štivorling* (Montibeler, Runić & Falaleev, 2025), koji omogućavaju uvid u spontanu, kontekstualnu upotrebu dijalektalnih termina u ličnim narativima. Ovi narativi obuhvataju pripovijedanja o svakodnevnom životu, porodičnim običajima, društvenim interakcijama i istorijskim događajima, te pružaju bogat deskriptivni okvir za analizu (Labov & Waletzky, 1967). Drugi izvori su posebno strukturisani intervjui, pažljivo osmišljeni kako bi se ciljano elicirala terminologija rodbinskih odnosa i osiguralo precizno prikupljanje lingvističkih podataka (Senft, 1982, str. 17–70). Ovaj tip intervjua omogućava sistematsku i analitičku dokumentaciju riječi, uključujući varijante izgovora, morfološke oblike i specifične upotrebe u različitim kontekstima. Kombinacija ova dva izvora – spontanih narativa i ciljano osmišljenih intervjua⁹ – stvara komplementarnu metodološku osnovu, koja balansira između autentične upotrebe jezika i strukturisane analize, što je od ključnog značaja za komparativni i deskriptivno-analitički pristup primijenjen u ovom istraživanju.

Usmeni narativi su posebno vrijedni jer omogućavaju dokumentaciju spontanih lingvističkih obrazaca i pružaju uvid u autentičnu upotrebu dijalekta u prirodnom komunikacijskom kontekstu (Labov & Waletzky, 1967). U ovoj fazi istraživanja pitanja su se prilagođavala kontekstu, koristeći italijanski ili srpski jezik prema potrebi, te trentinsko-venetski dijalekat u određenim situacijama. Ispitanici su se isprva osjećali neprirodno razgovarati na štivorskom dijalektu sa istraživačkim timom¹⁰, budući da tim ne sačinjavaju govornici ovog dijalekta, zbog čega je bilo važno stvoriti opuštenu i spontanu atmosferu, koja je omogućila uključivanje u priču i izražavanje termina u prirodnom kontekstu.

Ispitanici strukturisanih intervjua su uglavnom bili osobe koje se smatraju punim govornicima štivorota, a posebna pažnja posvećena je starijim članovima zajednice, pripadnicima generacije baka i djedova, većinom starijim od 80 godina, kako bi se dokumentovala što autentičnija upotreba dijalekta. Dodatno, obavljani su i intervjui s polugovornicima, čime je omogućeno sagledavanje jezičke dinamike unutar šire populacije i različitih nivoa kompetencije u dijalektu. Ovakav odabir ispitanika bio je strateški usmjeren na članove zajednice koji su mogli pružiti najreprezentativnije podatke, s posebnim fokusom na starije govornike, čija govorna praksa pruža uvid u tradicionalnu formu dijalekta i čije je pravovremeno dokumentovanje od ključnog značaja za sprečavanje njegovog nepovratnog gubitka.

Nakon preslušavanja ranije prikupljenih intervjua i analize posebno formulisanih

9 Tabela br. 1 daje pregled demografskih podataka ispitanika, dok Tabela br. 2 prikazuje stepen poznavanja štivorskog dijalekta.

10 Istraživački tim čine tri člana: Marija Runić, lingvistkinja i profesorica na Filološkom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci; Pavel Falaleev, doktorand lingvistike na Univerzitetu u Helsinkiju; i Rossella Montibeler, pripadnica zajednice i stručni saradnik za italijanski jezik na Filološkom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

intervjua, prikupljene lekseme organizovane su u tabelu¹¹ u kojoj su zabilježeni izrazi na standardnom italijanskom jeziku, standardnom srpskom jeziku, trentinsko-venetskom dijalektu i štivorskom dijalektu, kako bi svi podaci bili objedinjeni na jednom mjestu, olakšavajući njihovu komparaciju. Prikupljene lekseme su zatim analizirane kroz komparativni i deskriptivno-analitički pristup, pri čemu su dijalekatski termini poređeni s ekvivalentima u trentinsko-venetskom dijalektu, uzimajući u obzir uticaj srpskog jezika, kao i standardnog italijanskog jezika. Analiza je obuhvatila fonološku, morfološku, semantičku i pragmatičku dimenziju, sa posebnim fokusom na očuvanje ili transformaciju značenja u okviru jezičkog kontakta i kulturnog transfera. Posebna pažnja pridodata je sociolingvističkoj interpretaciji, jer su prikupljeni izrazi omogućili uvid u to kako zajednica vrednuje rodbinske veze i porodične strukture. Kontekstualna analiza obuhvatila je i funkcionalnu dimenziju upotrebe, sagledavajući kako se termini primjenjuju u različitim narativnim i komunikacijskim situacijama (Johnstone, 2016). Ovakav pristup omogućava sistematičnu lingvističku interpretaciju rodbinske leksike u štivorskom dijalektu, pružajući pritom vrijedan uvid u jezičke promjene i interakcije koje se odvijaju unutar migracijskih i kulturno specifičnih zajednica.

REZULTATI I DISKUSIJA

Analiza prikupljenih podataka pokazala je da štivorski dijalekat gotovo u potpunosti zadržava osnovni sistem označavanja rodbinskih veza koji potiče iz trentinsko-venetskog dijalekta. Analiza podataka i poređenje, kako sa trentinsko-venetskim dijalektom, tako i sa savremenim italijanskim i srpskim jezikom, otkrila je obrasce koji istovremeno svjedoče o kontinuitetu jezičkog nasljeđa i o procesima adaptacije zajednice u novom kulturno-jezičkom okruženju.

Ono što je ključno naglasiti jeste da se u dobijenim rezultatima posebno izdvaja stabilnost osnovne leksike, odnosno onih termina koji označavaju najbliže članove porodice, kao što su *tata*¹², *mama*¹³, *brat*¹⁴ ili *sestra*¹⁵, koji su u štivorskom u potpunosti zadržali izvorne trentinsko-venetske oblike. Ove pojmove su ispitanici prepoznavali bez poteškoća, a njihova upotreba bila je dosljedna u svim intervjuima. Ovi nalazi potvrđuju da je jezgro leksike koje se odnosi na bliske srodnike visoko otporno na promjene, što se u literaturi redovno opisuje kao karakteristika osnovnog vokabulara (Swadesh, 1955; Rácz, Passmore, Sheard & Jordan, 2019). Ova stabilnost ne može se posmatrati samo kao lingvistička činjenica, nego i kao odraz društvenog značaja koji nose termini za najbliže članove porodice, budući da se radi o izrazima koji su svakodnevno prisutni u komunikaciji unutar domaćinstva.

Nasuprot tome, terminologija za udaljenije ili složenije rodbinske odnose pokazuje veću varijabilnost i nesigurnost u upotrebi. Na ovu pojavu utiču dva ključna faktora. Prvi se odnosi na učestalost upotrebe (Rácz, Passmore, Sheard & Jordan, 2019): termini koji označavaju udaljenije rodbinske veze pojavljuju se u svakodnevnom govoru znatno rjeđe, zbog čega su i ispitanici, čak i oni koji se smatraju aktivnim govornicima dijalekta, povremeno zaboravljali određene lekseme ili ih rekonstruisali tokom intervjuja. Drugi faktor proizilazi iz semantičke specifičnosti određenih pojmova: neki termini nemaju direktne ekvivalente u italijanskom ili štivorskom sistemu rodbinskih veza, što je zahtijevalo dodatna pojašnjenja kroz srpski jezik. U ovim situacijama ispitanici su često pribjegavali detaljnom razmišljanju, pokušavajući procijeniti da li odgovarajući izraz postoji u dijalektu.

11 Tabela br. 3

12 št. *papa* [pa'pa:]

13 št. *mama* ['mama]

14 št. *fradelo* [fra'delo]

15 št. *sorela* [so'rela]

Kao ilustraciju ovog fenomena možemo istaknuti termine koje ukazuju na afinalna srodstva, odnosno ona srodstva koja se uspostavljaju putem braka (Ivanović, 2023, str. 371). U okviru intervjua ispitanici su u takvim situacijama morali precizno određivati koga u svojoj porodici nazivaju određenim terminom, na primjer *šurjak*, *djever* ili *pašonog*, te razmišljati o tome kako su ga sami nazivali i koje sve odnose unutar štivorske zajednice taj pojam označava. U toku ovog procesa često su tražili dodatna pojašnjenja, analizirali međusobne odnose članova porodice i refleksivno razmišljali o terminološkoj strukturi dijalekta kako bi došli do odgovarajuće lekseme. Kada su u pitanju termini poput *šurjak*, *djever* i *pašonog*, ispitanici su u situacijama nesigurnosti najčešće nudili u štivorskoj varijanti termin *kunja*¹⁶, mada se pojavljivala i varijanta *fradelo*. Budući da se ovi termini, kao što smo već ranije naglasili, rijetko koriste, ispitanicima je bilo lakše da preuzmu vokabular partnera, te je na taj način *djever*, odnosno „mužev brat”, u štivorskom postao jednostavno *brat* (št. *fradelo*), a po istom principu se nazivao i *šurjak*, odnosno „ženin brat”. Takav proces uočen je i kod imenica ženskog roda u ovoj liniji, kao što su *zaova*, *svastika* i *jetrva*. Italijanski sistem označavanja rodbinskih veza objedinjuje ova tri srodna pojma, te se i unutar zajednice koristila isključivo jedna leksema, *kunja*¹⁷, ali je dolazilo i do izjednačavanja terminologije srodstva (št. *sorela* prev. sestra) po uzoru na interindividualno posuđivanje vokabulara od strane partnera.

Slična situacija je evidentirana i kada je u pitanju razlikovanje termina: *svekar/svekrva*, *punac/punica*. U štivorskom, kao i u trentinsko-venetskom, istaknuti su jedinstveni pojmovi *šoćero*¹⁸/*šoćera*¹⁹, koji su iako poznati, u svakodnevnom govoru doživljavali transformaciju kroz posuđivanje vokabulara od strane partnera, te je majka od partnera postajala jednostavno *mama*, ili otac, *papa*. U pojedinim slučajevima naglašeno je da se ovakva praksa koristila iz osjećaja poštovanja, što ukazuje na to da je jezička upotreba odražavala i širi kulturni odnos zasnovan na međugeneracijskom uvažavanju i društvenim normama zajednice.

(NBA4F1): Nije bila *šoćera*, bila je *mama*, iz poštovanja, othranila ti je muža. [...] A i on je moju majku zvao *mama*.

Ispitanici su tokom intervjua više puta naglašavali da su svjesni činjenice da njihov jezik koristi pojednostavljen sistem označavanja rodbinskih veza u odnosu na srpski. Vrijedi istaći da se ni u štivorskom, kao ni u italijanskom jeziku, ne pravi razlika između titula stečenih brakom koje potiču iz ženske ili muške linije (Mardešić & Županović, 2008), što smo mogli vidjeti i u ranije navedenim primjerima. U vezi s tim, tokom intervjua se nekoliko puta desilo da ispitanici, na pomen rodbinskih odnosa u štivorskom, odmah ukažu upravo na to pojednostavljenje, navodeći kao ključan primjer izraz *zio*²⁰ (odnosno *zia*²¹ u ženskom rodu). Naime, *zio* je termin koji, u italijanskom, kao i u štivorskom, obu-

16 št. *kunja* [ku'ɲa]

Ne postoji univerzalno prihvaćena standardizovana ortografija za venetski, uprkos njegovoj dugoj pisanoj tradiciji i brojnim prijedlozima za jedinstveno pismo (Zanin, 2018). Za ovo istraživanje korišten je srpski pravopis za riječi napisane na štivorskom dijalektu, jer on predstavlja najprirodniji način da stanovnici Štivora transkribuju svoj jezik. Međutim, mogu se pojaviti varijacije uslijed različitih iskustava opismenjavanja govornika štivorota, koji su mogli biti izloženi samo srpskom jeziku, pretežno srpskom, srpskom u jednako mjeri kao i italijanskom, ili pretežno italijanskom. Kod akademskog pisanja uobičajeno je koristiti Međunarodni fonetski alfabet (IPA), ili neku njegovu varijantu, kako bi se obuhvatila značajna mikrovarijacija tipična za venetske varijetete (Zamboni, 1974). Slika br. 1 prikazuje jedan od rijetkih zapisa iz štivorske zajednice. Radi se o transkripciji tradicionalne pjesme, izvedenoj od strane NBA3F, isključivo na osnovu slušanja.

17 št. *kunja* [ku'ɲa]

18 št. *šoćero* ['ʃotʃero]

19 št. *šoćera* ['ʃotʃera]

20 št. *zio* ['zio]

21 št. *zia* ['zia]

hvata tri pojma: *stric*, *ujak* i *tetak* (kao što i *zia*, obuhvata njihove ženske parnjake: *strina*, *ujna*, *tetka*), ne praveći razliku u tome da li odnos potiče s majčine ili očeve strane. Iako se radi o odnosima koji pripadaju sferi afinalnih rodbinskih odnosa, ispitanicima je bilo znatno jednostavnije prepoznavati ove titule u srpskom jeziku, s obzirom na njihovu češću upotrebu, u poređenju s terminima poput *šurjak*, *djever* i *pašonog*. Nekoliko ispitanika je, ipak, navelo da je njihovim roditeljima, kada su došli u dodir sa srpskim jezikom, bilo teško razlikovati čak i te titule.

(NBA4F5): I naš *prete*²² pokojni se čudio, kaže kod vas postoje samo *zio* i *zia*. Kod nas nema ni *ujak*, ni *stric*, ni *ujna*, ni *tetka*. Sve je *zio* i *zia*. [...]

(NBA1F): Je l' vama onda bilo čudno u Štivoru, kad počnete na srpskom pričati, da razlikujete *ujak*, *stric*?

(NBA4F5): Pa dobro, mi mlađe generacije ne. Ali ovi stariji nisu pravili razliku. Moja pokojna baba, tatina mama, [...] ali nije samo ona, sve te starije žene, nisu razlikovale čak ni muško i žensko, priča o ženskoj osobi ali kaže *njega*, recimo, na srpskom. „Ja sam njega vidila”, nisu razlikovali. Bilo im je teško to razumjeti, nisu bili navikli na srpski (jezik).

Ovakvi podaci svjedoče da, iako srpski sistem rodbinskih veza nije dominantan u ovoj zajednici, kontinuirani jezički kontakt dovodi do njegovog postupnog usvajanja. Štivorani iz godine u godinu razvijaju veću osjetljivost na ove distinkcije i pokazuju sve jasnije razumijevanje razlike među pojedinim titulama, što ukazuje na proces adaptacije i približavanja normama jezika okruženja.

Prilikom analize prikupljenih podataka uočena je i izražena prisutnost palatala u štivorskom dijalektu. Palatalizacija predstavlja fonetski proces koji se javlja i u drugim italijanskim dijalektima, uključujući venetski, ali se u štivorskom pojavila nešto ubrzanije, što se može pretpostaviti kao posljedica uticaja lokalnog govora. Takođe, posebno interesantna pojava ogleda se u samom izgovoru, gdje se palatali artikulišu snažno i jasno ističu. U venetskom dijalektu se isti glasovi ostvaruju na suptilniji način, dok u štivorskom govoru njihova realizacija podsjeća više na izgovor u srpskom jeziku, što se može jasno vidjeti u sljedećim primjerima: *šoćero* (št. [ʃotʃero] up. ital. *suocero* [ˈswoːtʃe.ro]), koji smo ranije pominjali kao jedinstveni izraz za označavanje svekra ili punca, *špožo* (št. [ʃpoːzo/ up. ital. *sposo* [ˈspoːzo] prev. muž, suprug, mladoženja), *šantolo* (št. [ʃantolo] up. ven. *santolo* [ˈsantolo] prev. kum) i *bižnono* (št. [biʒˈnono] up. ital. *bisnonno* [biˈznon.no] prev. pradjed).

Kada je jezički kontakt u pitanju, možemo izdvojiti i određene posuđenice iz srpskog jezika, koje su ušle u upotrebu i koje često Štivorani koriste paralelno sa dijalekatskim oblicima. To su izrazi poput *snajica*, *zet*²³ ili *badžo*, koji još jednom ukazuju na to da brak predstavlja jedno od ključnih mjesta interakcije između različitih etničkih i jezičkih grupa. Miješani brakovi, kao i svakodnevni društveni kontakti, prirodno su doveli do toga da zajednica preuzme termine koji su razumljivi i funkcionalni u širem komunikacijskom okruženju (Runić, Montibeler & Falaleev, 2025). Korištenje izraza poput *zet*, *snajica*, *badžo* u izvornom srpskom obliku imali su višestruku i složenu funkciju u komunikaciji unutar zajednice.

Prva i najvidljivija uloga bila je uključivanje osoba koje su kroz brak postale dio društvenog kruga, a koje same nisu bile izvorni govornici štivorskog. U ovim prilikama obraćanje se često prilagođavalo maternjem jeziku sagovornika, čime se istovremeno pokazivala otvorenost, olakšavala integracija u porodični i društveni kontekst, i simbolički potvrđivala pripadnost zajednici. S druge strane, ovi termini su se koristili i u manje formalnom kontekstu, i često su imali šaljivu ulogu. U svakodnevnim interakcijama mogli su nositi

22 (prev.) sveštenik

23 Unutar zajednice koristi se i dijalekatski izraz *zendro* (št. [ˈzeːndro])

sa sobom prijateljski, humorističan ili blago provokativan ton. Nije neuobičajeno da posuđenice ulaze u jezik upravo zbog emocionalne vrijednosti koju sa sobom nose (Burnić, 2021, str. 326).

(NBA4F5): Mi smo koristili uvijek kad dođe muž od sestre one iz Banja Luke, pa se moj muž i on zovu *badže*, to je srpska riječ. Usvojili smo to, malo kroz šalu, pa oni između sebe „badžo, badžo”, ako se ne zovu imenom. „Slušaj ti, badžo!”, iako su zapravo bili i rođaci. [...] Ili kad dođe sestra od muža, pa se šali i kaže: „Snajice, snajice!”.

Ova dimenzija pokazuje da jezik ne služi isključivo informativnoj funkciji, već i regulaciji socijalnih odnosa, izražavanju bliskosti i izgradnji zajedničkog kulturnog prostora kroz humor.

Treća dimenzija upotrebe termina odnosi se na odsustvo razvijenih jezičkih oznaka za određene srodničke uloge (Honkola & Jordan, 2023), kao što su *maćeha* ili *očuh*. Ovakav manjak terminologije ne treba tumačiti kao jezički „nedostatak”, već kao odraz društvene stvarnosti. U zajednicama u kojima su takvi porodični odnosi bili rijetki ili kulturno neeksplicitirani, nije postojala potreba za njihovom stabilnom terminološkom odrednicom. Ovaj fenomen jasno pokazuje koliko je leksikon jezika usko povezan s društvenom praksom: u jezicima se ne oblikuju kategorije srodstva koje je teško definisati, prenijeti ili koristiti u svakodnevnoj komunikaciji, pa tako tamo gdje ne postoji stabilan društveni obrazac, ne dolazi ni do stabilizacije jezičkog pojma (Kemp & Regier, 2012, str. 4).

Sve navedeno ukazuje na to da se štivorski dijalekat razvijao i održavao kroz dvije ključne tendencije: očuvanje jezgra i adaptacija periferije. Jezgro, koje čine termini za najbliže članove porodice, ostalo je stabilno, dok je periferija – termini za udaljenije ili manje frekventne odnose – bila otvorena za promjene, posuđivanja i fonetske adaptacije. Ovaj obrazac je u skladu s opštim teorijama o jezičkom kontaktu (Rácz, Passmore, Sheard & Jordan, 2019), koje ukazuju na to da osnovni vokabular ostaje relativno nepromijenjen, dok rjeđe korišteni izrazi podliježu većoj varijabilnosti i lakše se mijenjaju pod uticajem kontakta. Štivorski primjer time nudi dragocjen uvid u procese koji oblikuju jezik u migracijskim zajednicama. On pokazuje da je jezik istovremeno instrument očuvanja identiteta i sredstvo integracije. Očuvanjem osnovnih termina zajednica naglašava kontinuitet sa svojim italijanskim porijeklom, dok kroz adaptacije i posuđivanja pokazuje spremnost da se uklopi u lokalni društveni i kulturni kontekst.

ZAKLJUČAK

Tema ovog rada bila je proučavanje semantičkog polja rodbinskih veza u štivorskom dijalektu, te je ovo istraživanje imalo dva osnovna cilja: primarni cilj bio je prikupiti i analizirati termine kako bi se sagledale promjene u odnosu na izvorni trentinsko-venetski dijalekat i kontaktni srpski jezik; dok je sekundarni cilj bio dokumentovati ove termine kako bi se osiguralo njihovo očuvanje s obzirom na visok stepen ugroženosti ovog dijalekta.

U okviru prvog cilja, analiza podataka pokazala je da je osnovni sistem označavanja bliskih rodbinskih veza u štivorskom dijalektu očuvan gotovo u potpunosti. Termini za članove porodice, poput *tata*, *mama*, *brat* i *sestra* i dalje se upotrebljavaju u oblicima koji potiču iz trentinsko-venetskog dijalekta, te su prepoznatljivi svim ispitanicima. Ovi nalazi ukazuju na stabilnost jezgra leksike (Swadesh, 1955; Rácz, Passmore, Sheard & Jordan, 2019), koja ostaje otporna na promjene uprkos dugogodišnjoj odvojenosti od matične zemlje, kao i kontaktu sa lokalnim stanovništvom. S druge strane, termini koji označavaju udaljenije rodbinske odnose pokazuju veću fleksibilnost i varijabilnost, kao i izvjesnu nesigurnost ispitanika prilikom odgovaranja, naročito kada je riječ o nazivima koji se u svakodnevnoj komunikaciji rjeđe upotrebljavaju, poput izraza „ženin brat”.

Ispitanici su, međutim, svjesni da štivorski dijalekat – kao i trentinsko-venetski – koristi pojednostavljen sistem rodbinskih oznaka u poređenju sa srpskim, koji preciznije razlikuje liniju srodstva u zavisnosti od toga da li je uspostavljena preko muškarca ili žene. Iako taj sistem i dalje održavaju i smatraju ga karakterističnim obilježjem svog jezika, iz generacije u generaciju postaje im sve prirodnije koristiti srpske termine, naročito u situacijama kada je potrebno detaljnije opisati određene rodbinske odnose. U kontaktu sa srpskim jezikom došlo je i do usvajanja termina poput *snajica*, *zet* i *badžo*. Oni ne predstavljaju samo praktično sredstvo za lakšu komunikaciju u određenim situacijama, već imaju i značajnu socijalnu ulogu: koriste se za regulisanje međuljudskih odnosa i često nose prijateljski ili humorističan ton, čime se olakšava uključivanje novih članova koji su kroz brak ulazili u štivorsku zajednicu iz okolnih sela i gradova.

Kada je riječ o uticaju srpskog jezika na štivorski dijalekat, promjene se ne odnose isključivo na leksiku, već i na fonetski nivo. Palatalni suglasnici, koji su već u trentinsko-venetskom dijalektu bili izraženiji nego u standardnom italijanskom, u štivorskom su dodatno naglašeni, što se može tumačiti kao efekat kontakta sa lokalnim izgovorom.

Drugi cilj istraživanja odnosio se na dokumentovanje prikupljenih termina, s namjerom da se osigura njihova očuvanost i omogući budućim generacijama uvid u jezičku i kulturnu tradiciju zajednice. S obzirom na to da je štivorski dijalekat danas ozbiljno ugrožen – broj njegovih izvornih govornika jedva doseže desetak, te pripadaju uglavnom generaciji baka i djedova (Runić, Falaleev & Montibeler, 2025) – dokumentovanje ovih termina predstavljalo je ključan korak u očuvanju jezika i identiteta zajednice. Većina prikupljenog materijala dobivena je prvenstveno kroz intervjue sa starijim nosiocima jezika, koji posjeduju najpotpunije znanje o terminologiji, ali koji se istovremeno, zbog svojih godina, nalaze u najugroženijoj situaciji. Takav metodološki pristup omogućio je da se sistematski zabilježi najveći dio leksičkog fonda koji je još uvijek u upotrebi. Ipak, treba naglasiti da je ograničen broj ispitanika, kao i naglasak na starije govornike, ujedno i nedostatak ovog istraživanja, jer ne pruža potpun uvid u stepen poznavanja i upotrebe dijalekta kod polugovornika i mlađih generacija. Na taj način, aktuelna dinamika jezičke upotrebe ostaje djelimično neobuhvaćena, a moguće promjene u jeziku koje su nastale smjenom generacija nisu u cijelosti zabilježene. Uprkos tome, ovakav pristup pokazao se opravdanim zbog visokog stepena ugroženosti u kojem se danas nalazi štivorski dijalekat.

Pored toga, ovo sistematsko bilježenje termina omogućava razvoj dugoročnih strategija očuvanja i promocije dijalekta, uključujući izradu praktičnog trojezičnog rječnika (štivorski – italijanski – srpski), u kojem se planira obuhvatiti najmanje 2000 riječi. Rječnik bi imao višestruku ulogu: prvenstveno lingvističku, jer bi služio kao vrijedan izvor istraživačima i postavio čvrste osnove za dalja proučavanja; ali i kulturno-identitetsku, djelujući kao arhiva koja čuva uspomenu na tradiciju i način života zajednice. Očuvanje kulturne i jezičke baštine Štivora od izuzetnog je značaja, kako za potomke Štivorana, koji bi kroz ovaj resurs mogli dalje razvijati svijest o vlastitom identitetu, tako i za Italijane, kojima bi rječnik omogućio pristup jezičkom i istorijskom italijanskom naslijeđu, koje su Štivorani generacijama održavali izvan matične zemlje.

Unutar zajednice i dalje postoji nada u mogućnost revitalizacije jezika. Međutim, prethodna istraživanja ukazala su na to da su izgledi za uspješnu revitalizaciju veoma mali, a i sami članovi zajednice u velikoj mjeri dijele isto mišljenje (Runić, Montibeler & Falaleev, 2022). Važno je naglasiti da se jezik može očuvati samo ako nastavi da živi u svakodnevnoj komunikaciji. Ako mlađe generacije ne pokažu interes za njegovo aktivno korištenje, postoji realna opasnost da štivorski dijalekat, u relativno kratkom vremenu, doživi potpunu jezičku marginalizaciju i postane tek „jezik na papiru” bez stvarne komunikativne funkcije. Iz tog razloga, svi prikupljeni materijali biće integrisani u digitalnu arhivu *Štivorling*, koja je aktivno prisutna i na društvenim mrežama. Korištenje savremenih kanala komunikacije predstavlja strateški pokušaj da se jezička tradicija približi mlađim generacijama, jednim

stvarnim nosiocima potencijalne revitalizacije dijalekta. Na taj način arhiva ne služi samo kao pasivno skladište znanja, već kao dinamičan prostor u kojem se tradicija oživljava i čini relevantnom u današnjem digitalnom okruženju.

U konačnici, sveobuhvatna analiza izvedena u ovom istraživanju pokazuje da očuvanje jezika predstavlja složen proces koji zahtjeva pažnju na lingvističke, kulturne i društvene aspekte, pri čemu je ključno razumijevanje međusobne povezanosti ovih dimenzija za uspješno očuvanje jezičke tradicije.

LITERATURA

- Burnić, H. (2022). Teorijski temelji kontaktne lingvistike. *Zbornik radova pedagoškog fakulteta u Bihaću*, 13(13), 317–330. <https://doi.org/10.52535/27441695.2021.13.317-330>
- Casalicchio, J., & Cordin, P. (2020). *Grammar of Central Trentino*. Leiden & Boston: Brill.
- Casalicchio, J., & Frasson, A. (2019, June). The syntax of spatial anchoring: Logophoricity in a heritage Italo-Romance variety. Paper presented at *Going Romance XXXIII*, Leiden, The Netherlands.
- Frasson, A. (2022). *The syntax of subject pronouns in heritage languages: Innovation and complexification*. Amsterdam: LOT.
- Frasson, A. (2024). Existentials, locatives and inverse locatives in Štivorian. *Philologist Journal of Language, Literature, and Cultural Studies*, 15(29), 133–153. <https://doi.org/10.21618/fil2429133f>
- Godelier, M. (1998). Afterword: Transformations and lines of evolution. In M. Godelier, T. R. Trautmann, & F. E. Tjon Sie Fat (Eds.), *Transformations of kinship* (pp. 386–419). Smithsonian Institution Press.
- Hammarström, H., Forkel, R., Haspelmath, M., & Bank, S. (2022). *Glottolog 4.6*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6578297>
- Honkola, T. K., & Jordan, F. M. (2023). Kin term borrowings in the world's languages. *Journal of Language Contact*, 15(3–4), 562–626. <https://doi.org/10.1163/19552629-15030004>
- Ivanović, Z. (2023). Kinship Terminology as a (Still) Significant Anthropological Analytical Category. *Etnoantropološki Problemi Issues in Ethnology and Anthropology*, 18(2), 371–400. <https://doi.org/10.21301/eap.v18i2.3>
- Johnstone, B. (2016). 'Oral versions of personal experience': Labovian narrative analysis and its uptake. *Journal of Sociolinguistics*, 20(4), 542–560.
- Kemp, C., & Regier, T. (2012). Kinship categories across languages reflect general communicative principles. *Science*, 336(6084), 1049–1054. <https://doi.org/10.1126/science.1218811>
- Khalilia, H., Bella, G., Freihat, A. A., Dharma, S., & Giunchiglia, F. (2023). Lexical diversity in kinship across languages and dialects. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–21. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1229697>
- Labov, W., & Waletzky, J. (1967). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. In J. Helm (Ed.), *Essays on the verbal and visual arts* (pp. 12–44). Seattle, WA: University of Washington Press.
- Lewis, P., Simons, G., & Fennig, C. (Eds.). (2013). *Ethnologue: Languages of the world* (18th ed.). Dallas, TX: SIL International. <https://www.ethnologue.com/> (Accessed September 2, 2024)
- Lim, L., & Ansaldo, U. (2016). *Languages in contact*. Cambridge University Press.
- Mardešić, S., & Županović, N. (2008). *Kinship terms in Croatian and Italian: An example of different articulation of reality*. *Primenjena lingvistika*, 7, 184–194.
- Matras, Y. (2022). Structural outcomes of language contact. In S. S. Mufwene & A. M. Escobar (Eds.), *The Cambridge handbook of language contact* (Vol. 2: *Multilingualism in population structure*, pp. 593–617). Cambridge University Press.
- Montibeler, R., Runić, M., & Falaleev, P. (2025). ŠtivorLing – Jezička arhiva štivorskog dijalekta. Retrieved from <https://stivorling.com/>
- Moseley, C. (Ed.). (2010). *Atlas of the world's languages in danger* (3rd ed.). Paris: UNESCO Publishing.
- Ochilova, G. U. (2023). The concept of “kinship” and its use in languages of different systems. *Eurasian Research Bulletin*, 19(4), 301–304.
- Rácz, P., Passmore, S., Sheard, C., & Jordan, F. M. (2019). Usage frequency and lexical class determine the evolution of kinship terms in Indo-European. *Royal Society Open Science*, 6(191385). <https://doi.org/10.1098/rsos.191385>
- Rosalio, M. R. (1979). *Studi sul dialetto Trentino di Štivor (Bosnia)*. Firenze: La Nuova Italia.
- Runić, M., Montibeler, R., & Falaleev, P. (2025). Štivoroto: A lost story of a language loss. In A. Sorescu-Marinković, M. Čorković, & M. Mirić (Eds.), *Vulnerable and endangered languages in Europe* (pp. 115–

- 138). Institute for Balkan Studies, Serbian Academy of Sciences and Arts & University of Belgrade – Faculty of Philology. https://doi.org/10.18485/vlings_ vele.2025.ch4
- Senft, G. (2009). Elicitation. In G. Senft, J.-O. Östman, & J. Verschueren (Eds.), *Culture and language use* (pp. 105–109). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Swadesh, M. (1955). Towards greater accuracy in lexicostatistic dating. *International Journal of American Linguistics*, 21(2), 121–137.
- Tamburelli, M., & Tosco, M. (Eds.). (2021). *Contested languages: The hidden multilingualism of Europe* (Vol. 8). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Weinreich, U. (1968). *Languages in contact: Findings and problems*. The Hague: Mouton Publishers.
- Zamboni, A. (1974). Veneto. In M. Cortelazzo (Ed.), *Profilo dei dialetti italiani* (Vol. 5, pp. 1–95). Pisa: Pacini.
- Zanin, G. (2018). *The dialects of Veneto: Towards a common spelling*. Saarbrücken: Edizioni Accademiche Italiane.

PRILOZI

Dob	15–29	30–49	50–64	65–84	85+
Broj ispitanika	1	1	9	9	5
Pol	Ž		M		
Broj ispitanika	13		12		

Tabela br. 1. Demografski podaci ispitanika

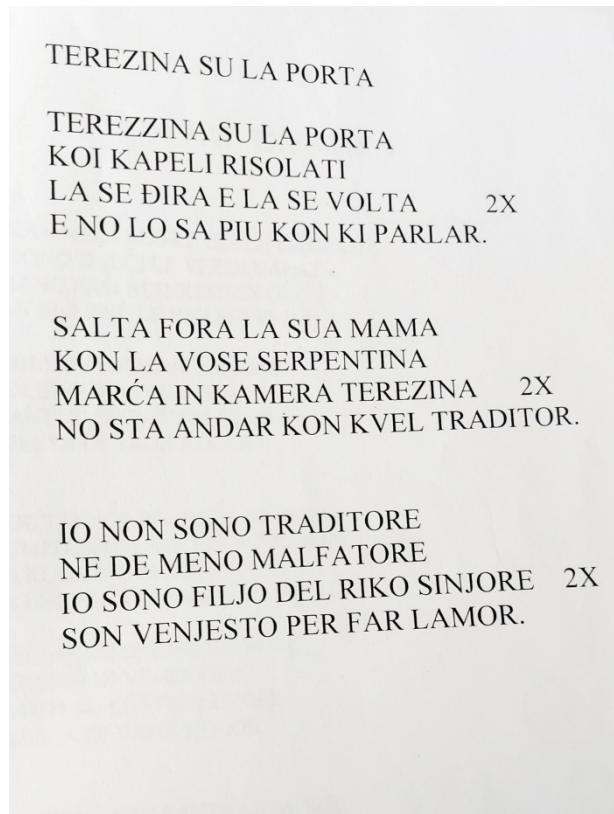
Stepen poznavanja dijalekta	Govori	Djelimično govori	Razumije i koristi neke riječi	Djelimično razumije	Ne govori, niti razumije
Broj ispitanika	9	11	3	1	1

Tabela br. 2. Stepen poznavanja dijalekta ispitanika

SRPSKI	ITALIJANSKI	ŠTIVOROTO	VENETSKI
tata	papà [pa'pa]	[pa'pa:]	[pa'pa:]
mama	mamma ['mam.ma]	['mama]	['mama]
brat	fratello [fra'tel.lo]	[fra'delo]	[fra'delo]
sestra	sorella [so'rel.la]	[so'rela]	[so'rela]
svekar, punac	suocero ['swo:ʃe.ro]	['ʃotʃero]	['sotʃero]
svekrva, punica	suocera ['swo:ʃe.ra]	['ʃotʃera]	['sotʃera]
djever, šurjak, pašonog, zet (sestrin muž)	cognato [kon'na:to]	[ku'na]	[ku'na]
zaova, svastika, jetrva, snaha (bratova žena)	cognata [kon'na:ta]	[ku'na:]	[ku'na:]
ujak, stric, tetak	zio ['dzi:o]	['zio]	['zio]
ujna, strina, tetka	zia ['dzi:a]	['zia]	['zia]
mladoženja, muž	sposo ['spo:zo]	['ʃpo:zo]	['spozo]

kum	padrino [pa'dri:no]	['ʃantolo]	['santolo]
pradjed	bisnonno [bi'znɔn. no]	[biʒ'nono]	[biz'nɔ:ɔ]
očuh	patrigno [pa'trijɲ.no]	/	[pa'drijɲo]
maćeha	matrigna [pa'trijɲ.no]	/	[ma'drijɲa]
zet (kćerkin muž)	genero ['dʒɛ:ne:ro]	['ze:ndro]	['ze:ndro]

Tabela br. 3. Pregled leksema korištenih u radu na srpskom, italijanskom, štivorskom i venetskom

Slika br. 1. Transkripcija tradicionalne pjesme, izvedena od strane NBA3F, isključivo na osnovu slušanja. (2024, © Rossella Montibeler)

KINSHIP RELATIONS IN THE STIVOR DIALECT: A SEMANTIC ANALYSIS IN THE CONTEXT OF ITALIAN AND SERBIAN

Author: ROSSELLA MONTIBELER

Email: rossella.montibeler@flf.unibl.org

Mentor: Assist. Prof. Marija Runić

Faculty of Philology, University of Banja Luka

Introduction: Languages differ significantly in their encoding of kinship lexicon (Khalilia, Bella, Freihat, Darma & Giunchiglia, 2023). Languages that come into contact with others using different encoding systems are of particular interest to linguistics (Honkola & Jordan, 2023). A relevant example is Stivoroto, an Italian dialect spoken in the village of Stivor near Prnjavor. An important research question concerns how Stivorians lexicalize kinship, specifically which domains have changed compared to the original system, considering that this community has resided in Prnjavor for nearly 150 years, during which it has interacted intensively with the local population.

Aim: The primary aim of this study is to describe the semantic field of kinship in Stivoroto through the lens of Serbian language contact. The secondary aim is to collect lexicon from this domain, contributing to the documentation and preservation of the Stivor dialect, which is now nearly extinct.

Materials and Methods: Kinship lexemes were collected from oral narratives of native speakers as part of the Stivorling project (Montibeler, Runić & Falaleev, 2025). Specifically designed interviews were also conducted to elicit kinship vocabulary. These terms were analyzed through comparison with equivalents in Italian, Serbian, and the original Trentino-Venetian dialect, focusing on meaning, usage, and variation.

Results: The study of kinship in the Stivor dialect showed that most original forms have been preserved, reflecting strong ties to Italian roots and traditional family conceptions. Serbian influence is primarily evident in possessive and affinal kinship terms, and in expressions of playful or emotive relations, particularly where certain kinship roles were rare or culturally unexposed, leaving the community without stable terminology.

Conclusion: This study represents an important step toward understanding Italian–Serbian lexical contact and contributes to preserving the Stivor linguistic heritage, for which written documentation is nearly nonexistent.

Keywords: Stivor; Stivoroto; lexicon; kinship relations; language contact; Italian; Serbian

